

Geschiedenis van de Moderne Filosofie

Willem Lemmens

Bachelor 1
Opleiding Wijsbegeerte

- Leermateriaal

- Handboek

Roger Scruton, *Moderne filosofie. Van Descartes tot Wittgenstein*, Bijleveld, 2006 (*A Short History of Modern Philosophy*)

- Boek voor zelfstudie (verplicht)

John Robertson, *The Enlightenment. A very Short Introduction*, Oxford University Press, 2015 (zie college na de paasvakantie)

- Powerpoints

Bij elk college, op BB

- Eigen notities

- Zelfstudeervragen

In de loop van semester op BlackBoard

- Hoe studeer ik best?
 - Lees voor elk college het hoofdstuk uit het handboek
 - Volg de colleges
 - Verwerk nadien notities en ga na of je nog vragen hebt
 - Stel vragen bij begin volgend college
 - Vragen tijdens het college kunnen natuurlijk ook

- Hoe leg ik examen af?
 - Het examen is mondeling, zonder bijkomend materiaal
 - 3 vragen: 2 synthese vragen, 1 vraag die naar begrippen peilt
 - Schrijf je antwoord uit
 - Nadien mondelinge toelichting

Inhoud

Inleiding

Hoofdstuk 1. Filosofiegeschiedenis en ideeëngeschiedenis

Hoofdstuk 2. De opkomst van de moderne filosofie

Deel 1 – Rationalisme

Hoofdstuk 3. Descartes

Hoofdstuk 4. De Cartesiaanse revolutie

Hoofdstuk 5. Spinoza

Hoofdstuk 6. Leibniz

Deel 2 – Empirisme

Hoofdstuk 7. Locke en Berkeley

Hoofdstuk 8. Wetenschap der moraal

Hoofdstuk 9. Hume

Deel 3 – Kant het het idealisme

Hoofdstuk 10. Kant I (Kritiek der zuivere rede

Hoofdstuk 11. Kant II (ethica en esthetica)

Hoofdstuk 12. Hegel

Hoofdstuk 13. Reacties op Hegel

Schopenhauer

Kierkegaard

Nietzsche

Deel 4 – De politieke wending

Hobbes – Locke – Marx – utilitarisme

Deel 5 – recente filosofie

Husserl – Heidegger – Wittgenstein

Afsluitend college: Wat is verlichting?

Een alternatieve visie – John Robertson

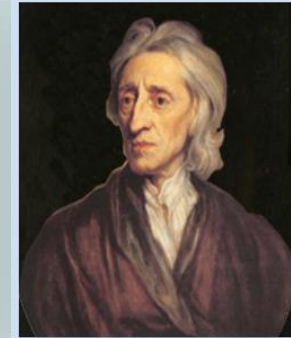
Enkele filosofen wiens
werk wordt besproken

René Descartes

Baruch Spinoza

John Locke

David Hume

Immanuel Kant

G.W.F. Hegel

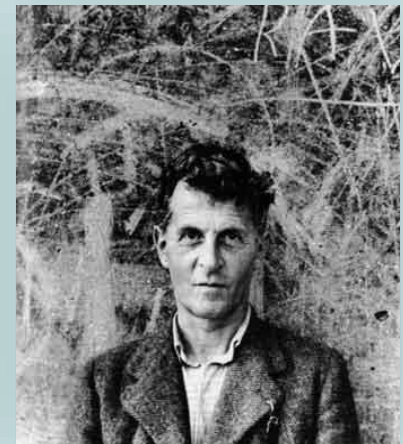
Arthur Schopenhauer

Karl Marx

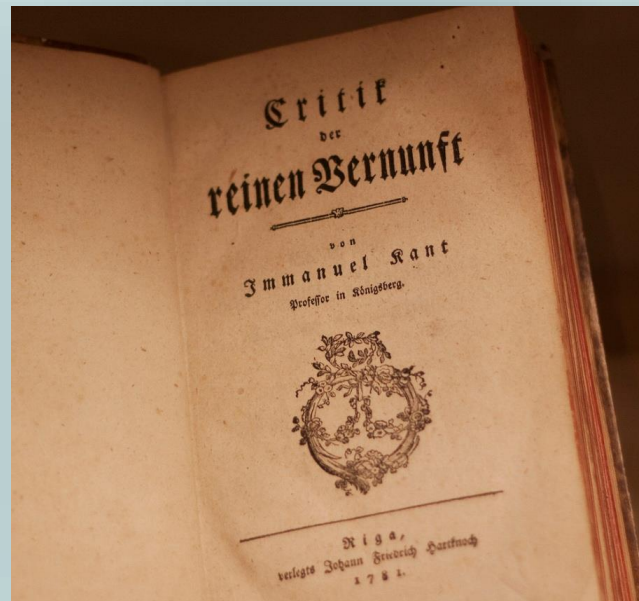
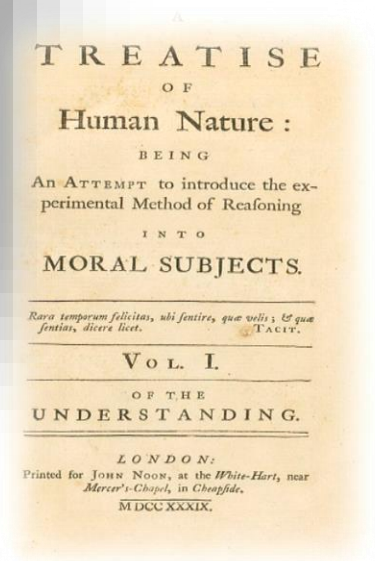
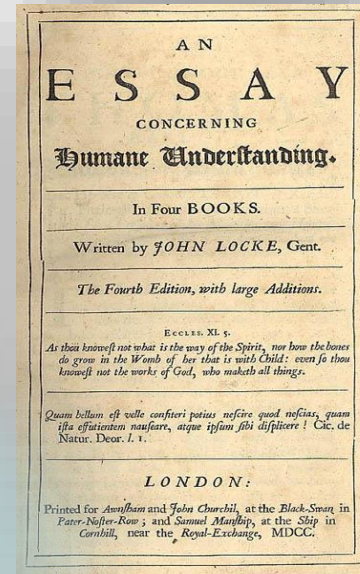
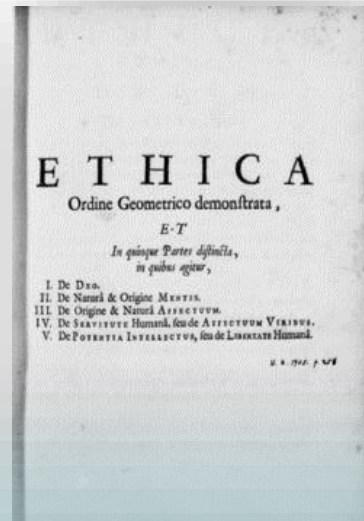
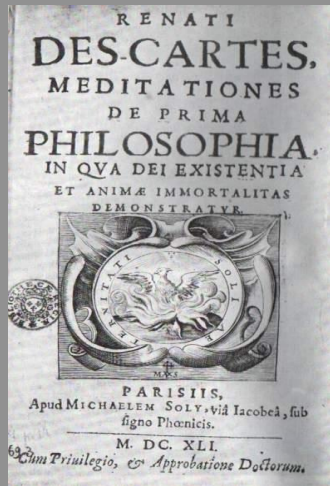

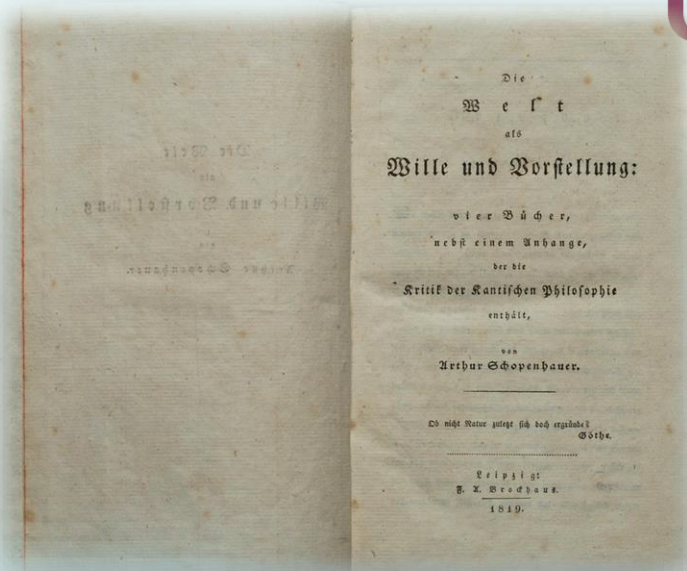
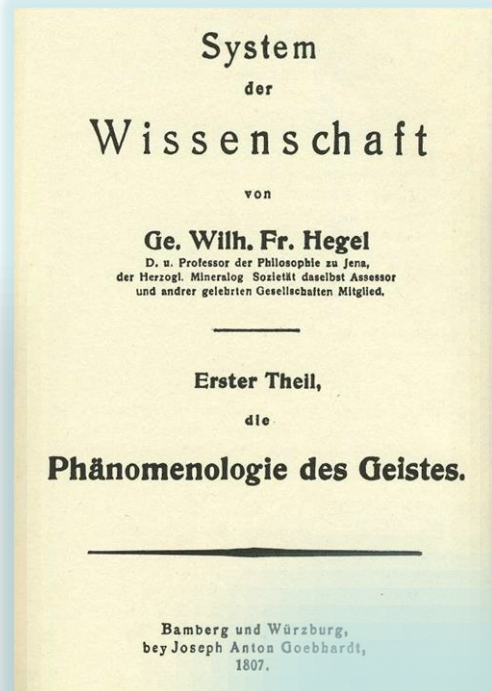
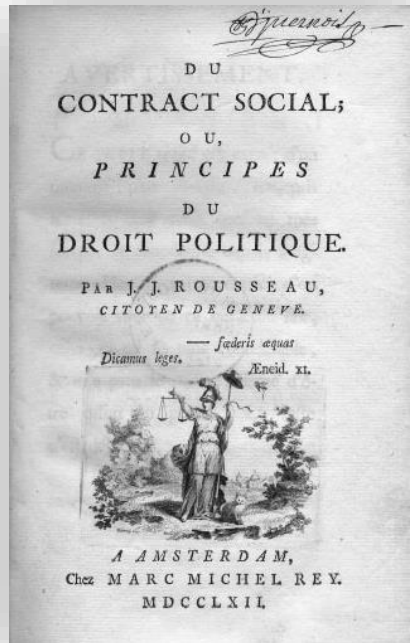
Friedrich Nietzsche

Ludwig Wittgenstein

Belangrijke filosofische werken

Voorbeeld van een college

over ...

Friedrich Nietzsche

FRIEDRICH NIETZSCHE

- 1844, Röcken
- 1869: Professor Klassieke Talen te Bazel
kennismaking met Wagner
 - *Die Geburt der Tragödie aus dem Geiste der Musik* (1872)
 - *Menschliches, Allzumenschliches* (1878-1880)
- 1881: Leer van de 'eeuwige terugkeer der dingen'
Illuminatie aan meer van Silvaplana
 - *Morgenröte* (1881)
 - *Die fröhliche Wissenschaft* (1882)
 - *Also sprach Zarathustra* (1883-1885)
 - *Jenseits von Gute und Böse* (1886)
 - *Götzen-Dämmerung* (1886)
 - *Zur Genealogie der Moral* (1887)
 - *Der Fall Wagner / Antichrist / Ecce Homo* (1888)

Wordt krankzinnig
Door moeder en later zus verzorgd
Sterft in Weimar in 1900

Posthuum: *Der Wille zur Macht*

Friedrich Nietzsche = moralist die einde van de christelijke moraal en religie aankondigt
'Umwertung aller Werte'

Tegelijk ontwikkelt Nietzsche een soort totaalfilosofie die een welbepaald wereldbeeld (metafysica) verbindt met een **cultuurkritiek** en een **ethiek**

Cisterciënzer kapel van Schulpforta, de kostschool waar Nietzsche zijn humaniora deed (Naumburg)

1. Kritiek van het Christendom

- ‘De dood van God’

Begrip van Max Stirner (1806-1856), *Der Einzige und sein Eigentum* (1845)

Links-Hegeliaan

De paradox van de **absolute individualiteit**: ongrijpbaar, elke metafysische poging tot inkapseling = illusie. Voor Stirner: ook, en zeker, religieus geloof: de mens als afspiegeling van ‘God’

Niezsche hierdoor beïnvloed, maar: ‘individu’ = zelf constructie

Radicaal scepticisme over elke kennis-orde, metafysische ‘zekerheid’

Niezsche verdedigt een **radicaal perspectivisme**: waarheid is een constructie van de geest / van individuele daadkracht ook, waarin individu zichzelf overstijgt

= positief

Probleem: kudde-instinct om constructies voor ‘absoluut waar’ te nemen

- bv. 'Ding an Sich' van Kant
- bv. Christelijke heilsleer: doel van de mens ligt in buitenaardse, transcendente realiteit

Nietzsche: leren inzien van **radicaal perspectivisme** = een morele opdracht

- Wat betekent het 'sterk' te denken? Opdracht van de nieuwe filosofie

Nietzsche ziet zijn denken als een oefening in sterk makend denken

(Scruton: positieve moraal bij Nietzsche: **deugdethiek**, naar analogie met Aristoteles)

- Wat heeft het Westerse denken / de cultuur geperverteerd, en zo de illusie van 'absolute waarheid' doen ontstaan, perspectivisme doen vergeten?

Filosofie = **genealogie** die dit proces van 'verdringing' en 'verlies' blootlegt

→ **Kritiek van Christendom**, metafysica, positieve wetenschap

2. Van metafysisch scepticisme tot herenmoraal

- Hoe we wereld 'zien' → bepaalt visie op hoe we moeten leven

Platoonse these van eenheid Ware / Goede / Schone is een teken van zwakte, vlucht voor de werkelijkheid, voor de 'waarheid' van het perspectivisme

Zwak nihilisme ... miskent dit, **sterk** nihilisme (Nietzsche) durft dit onder ogen te zien

Nietzsche levert een genealogie van de **Westerse metafysica** die volgens hem ook doorwerkt in het **wetenschappelijk denken**

Dominantie van eenduidige rationaliteit / waarheid / controle = teken van verzaking aan de grillige werkelijkheid, zwakte

Houding van de **slaafse mens** die het 'worden' ontloopt

Sterke mens: beaamt het worden, het niet-rationele

Nietzsche trekt dit door naar een **kritiek van de moraal / de ethiek** van de moderne mens

Slaven-moraal: zwakte van de mens tot deugd gemaakt.

Christendom = **moraal van het ressentiment**

Herenmoraal: krachtig in het leven staan, de zwakte in de mens & zwakke mens overwinnen / beheersen

Griekse pre-socratici: moraal van ‘goden’ / de ‘aristoi’ = ‘agathoi’

Goed = wat leven beaamt / slecht = wat leven verzwakt

Christendom heeft echt goede tot ‘kwaad’ gemaakt & slechte tot ‘goed’!

Maar ook:

- Kants filosofie van de ‘menslievendheid’ en ‘welwillendheid’
- Utilitarisme: doel van leven = geluk qua genot, afwezigheid van pijn van zoveel mogelijk mensen

Denken dat herenmoraal terug waardeert = filosofie met de hamer, die de valse zekerheden van Christendom overwint

Christendom = bondgenoot van metafysica van het absolute Zijn

Nietzsche: Filosofie van het 'worden' = perspectivisme = levensfilosofie (invloed van Herakleitos)

Levensfilosofie:

- Cultivering van de hartstochten / passies in positieve zin. Opstap tot deugd (cf. Hume)
- Deugden van de herenmoraal: moed, bereidheid tot zelf-offer, voornaamheid, zelfverwezenlijking, creativiteit ... = **Uebersch**

Cf. Aristoteles: de *Megalopsuchos*, de grootmoedige ziel

3. De vrolijke wetenschap en ‘de eeuwige wederkeer’

Nietzsche ziet zichzelf als de profeet van een ‘nieuwe mens’

Visie heeft ook iets tragisch: ‘dood van God’ zal met veel miserie gepaard gaan

→ Centraal thema in *Also Sprach Zarathustra*

Maar: een soort heroïsche opdracht van de nieuwe mens, die beoefenaar van een ‘vrolijke wetenschap’ moet worden. Blij, monter ‘denken’ dat metafysica & positieve wetenschap in vraag stelt, maar ook ... zichzelf

Aanvaarding van 1 metafysisch grondprincipe: de Wil-tot-Macht / kritiek op Schopenhauer

= leer van **de eeuwige wederkeer** als kern van *amor fati* gedachte

Nieuwe mens durft radicaal *amor fati* aan

4. Kritische bedenkingen bij Nietzsche

- Als alle waarheid *relatief* is: ook deze waarheid?
- Nietzsche als **genealoog van de Moderniteit**: heeft zijn diagnose niet iets eenzijdigs? Zijn remedie iets roekeloos?

Cf.: de fascinatie voor de vernietiging en de cultivering van een soort *Uebersch* in Nazisme; Nietzsche echter geen anti-semiet en zeer kritisch, spottend over het Duitse kleinburgerdom

- Verdedigt Nietzsche een **nihilisme**?

Onderscheid tussen zwak en sterk nihilisme: zwak Christendom versus perspectivisme

Nietzsche spreekt vol bewondering voor de oorspronkelijke

Christusfiguur: een sterke mens, die uit **overvloed / schenkende** liefde mededogen toonde

- Nietzsche ‘geclaimd’ door allerlei stromingen ‘die hij op hoongelach zou hebben onthaald’ (Scruton)

Feminisme, socialisme, multi-culturalisme: ook deze stromingen stellen dat ‘morele waarheid’ & overheersend ‘wereldbeeld’ een construct zijn – een uiting van een welbepaalde modificatie van de ‘wil-tot-macht’ die dus kan gewijzigd worden, in vraag gesteld

Nietzsche was echter sterk gekant **tegen egalitarisme** en **moreel universalisme**. Het in-vraag-stellen zou hij toejuichen, maar de egalitaire ideologie niet.

Nietzsche pleit veeleer voor een **aristocratie van de geest**, erkenning van fundamentele verschil man/vrouw, individu/massa, de noodzaak aan creatieve strijd en zelf-overstijging, tegen een ethiek louter gestoeld op empathie en medelijden